

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

(22 Ἀπριλίου 1827)

Μετὰ τὴν ἀξιωματικὸν κατὰ τὴν Ρούμελην στρατείαν τοῦ Ὁ Καραϊσκάκης ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀττικὴν. Τέσσαρας περίπου μῆνας διήρκεσεν ἡ νικηφόρος ἐκείνη ἐκστρατεία. Ὅταν τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἐλευσίνος, ἦπασα ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἦτον ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Τούρκους· ὅταν δὲ τῆ 21 Φεβρουαρίου 1827 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Δίστομον ἵνα μετὰ δύο ἡμερονυκτίων συνεχῆ ὁδοπορίαν ἀνακίμῃ εἰς Ἐλευσίνα, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν οὐδαμῶς ἄλλου ἐφαίνετο ὀθωμανικὴ σημαία εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Βονίτσης καὶ τῆς Ναυπάκτου. Καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν Στερεάν, ἀπὸ τοῦ Μακρυνόρου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπτερυγίζεν ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας· τρία δὲ μεγάλα κατορθώματα ἐπεσφράγισαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο· ἡ νίκη τῆς Ράχοντας, τὸ περὶ Τουρκωχώραν πραξικόπημα καὶ ἡ διάλυσίς τοῦ περὶ Δίστομον στρατοπέδου τοῦ Ὁμὲρ πασά.

Ταῦτα συντελέσας ὁ Καραϊσκάκης ἐπανῆλθεν εἰς Ἐλευσίνα, πειθόμενος εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐξαναγκάσῃ εἰ δυνατόν τὸν Κιουταχὴν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἣν πρὸ μηνῶν ἤδη ἐπολιορκεῖ ὁ Τούρκος στρατάρχης. Πρὸς τοῦτο ὁ Καραϊσκάκης ἐζήτησε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον τοῦ κυριεύων τὸ ἐν Πειραιεὶ Μετόχιον τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος, κατεχόμενον ὑπὸ σώματος Ἀλβανῶν. Οἱ ἐν τῇ Μοῇ ἐκείνῃ πολέμιοι ἦσαν ἀπανταχόθεν ἀποκεκλισμένοι. Ζητήσαντες δ' ἀνακωχὴν, ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ ἐξόδου, προέτειναν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σκευῶν. Οἱ ὅροι οὗτοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεκρούσθησαν, κατόπιν ὁμῶς ὁ Καραϊσκάκης ἠναγκάσθη νὰ ἀποδεχθῇ αὐτοὺς, πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνυπομονήσαν τὸν στόλαρχον Κόχραν τὸ νὰ καταληφθῇ τὸ Μετόχιον δι' ἐφόδου. Γενομένων τῶν συνθηκῶν, οἱ Τούρκοι περὶ μεσημβρίαν τῆς 16 Ἀπριλίου, παραδόντες μόνον τὰς σημαίας, ἐκίνησαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχὴ προπορευομένου καὶ ὀδηγοῦντος αὐτοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι διὰ τῆς παρουσίας του θέλει εἶτι μάλλον προλάβει πᾶσαν ἀταξίαν. Ἀλλὰ πλήθος μέγα στρατιωτῶν εἶχε συρρέσει ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν διερχομένων· ἅμα δὲ προεχώρησαν ὀλίγον οἱ Τούρκοι, στρατιώτης ἕλληνας ἐζήτησε νὰ λάβῃ βίαιως ἀπὸ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν τὸ ὄπλον του· ὁ Τούρκος ἀντέτεινε, καὶ ἐπειθὲ ἐπιμένοντος τοῦ Ἑλληνος ἐπυροβόλησε, παρευθὺς γενικὸν καὶ πυκνότατον ἐξεργάγη κατὰ τῶν διερχομένων τὸ πῦρ. Οἱ παρευρεθέντες ἀξιωματικοὶ ἐπροσπάθησαν παντὶ σθένει νὰ καταπαύσωσι τὴν ταραχὴν, μεταχειρισθέντες καὶ παρακλήσεις καὶ ἀπειλὰς· ἀλλὰ τίς εἰσκούετο; Αὐτοὺς ὁ Καραϊσκάκης τὸν ἔσχατον ἔτρεξε κίνδυνον ἀγωνιζόμενος νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν φόνον, καὶ βλέπων ὅτι ματαίως ἀγωνίζεται ἀνέκραξε πρὸς τοὺς Τούρκους· «σκοτώσατέ με καθὼς σὰς σκοτώνω.» Δὲν τοὺς ἐσκότῳεν δὲ αὐτοὺς· ἄλλοι ὑπῆρξαν οἱ παραίτιοι τῆς σφαγῆς ταύτης, καθ' ἣν διακόσιοι περίπου ἔπεσον Ἀλβανοί, καὶ μόλις ἑβδομήκοντα περίπου ἔφθασαν νὰ διασωθῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ὁμογενῶν.

Ἡ ἐπιπορκία αὕτη κατέθλιψε καὶ παρώργισε τοσοῦτον τὸν Καραϊσκάκη, ὥστε ἐν τῇ ἐξῆσφι τοῦ θυμοῦ τοῦ ἀπεφάσισε καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στρατόπεδον, εἰπὼν ὅτι δὲν θέλει πλέον νὰ διοικῇ ἐπίορκον καὶ ἄπιστον

στράτευμα. Μόλις δὲ κατεπείσθη ἐκ τῶν παρακλήσεων τῶν σημαντικωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ νὰ ἀναλάβῃ τὴν συνέχειαν τῶν ἐργασιῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτῶν πρᾶξιν ἐμελλον οἱ Ἕλληνες μετ' οὐ πολὺ νὰ πληρώσωσι βαρύντατα δι' αὐτῆς τῆς ζωῆς του στρατηγοῦ καὶ τῆς ἀμέσως κατόπιν ἐπελθούσης δεινῆς ἐν Φαλήρῳ πανωλεθρίας.

Τὰ περὶ τούτου διηγείται ἀφελῶς ἅμα καὶ ζωηρῶς ὁ τὴν βιογραφίαν τοῦ Ρουμελιώτου στρατάρχου ἐκδοὺς ἐν Χαλκίδι τῷ 1833 Δ. Αἰνιὰν ὡς ἔπεται.

«Ὁ Καραϊσκάκης, ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν κίνδυνον τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ βλέπων τὴν ἀνάγκη τοῦ νὰ κάμῃ κανὲν ἀποφασιστικὸν κίνημα ὑπὲρ τῶν ἐν αὐτῇ πολιορκουμένων, πολλὰς ἡμέρας κατὰ συνέχειαν ἦτον εἰς ἀνησυχίαν καὶ περιφερόμενος εἰς τὰς διαφόρους θέσεις τοῦ στρατοπέδου ἐπαρατηροῦσε καὶ ἐσχεδιάζεν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν παραλαμβάνει τοὺς σημαντικωτέρους τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ μεταβαίνει εἰς τὸ εἰς Φαληρέα στρατόπεδον, διὰ νὰ κάμῃ καὶ ἐκεῖθεν παρατηρήσει. Ἀφοῦ ἰκανῶν ὥραν μὲ τὸ τηλεσκόπιον περιεργάσθη ὅλον τὸν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τόπον, ἐκάλεσε πλησίον του τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι νομίζει ὠφέλιμον νὰ κινήθωσιν οἱ Ἕλληνες πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν διηρημένοι εἰς δύο σώματα, ἀνὰ τέσσαρας χιλιάδας ἕκαστον, καὶ ἐφοδιασμένοι μὲ ὀκτὼ ἡμερῶν τροφὰς καὶ πολεμφοδία, καὶ μὲ τ' ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα πρὸς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων. Τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τούτων σωμάτων νὰ διευθυνθῇ δεξιόθεν, τὸ δὲ ἐξ ἀριστερῶν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος· εἰδείκνυε δὲ ταυτοχρόνως καὶ τὰς θέσεις ὅπου ἐνόμιζεν ἀσφαλὲς νὰ τοποθετηθῶσι τὰ σώματα ταῦτα, διὰ ν' ἀντικρούσωσι τὴν πρώτην ὀρμὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ ἐνεργήσωσιν ἔπειτα ἐκεῖθεν περὶ τῆς προόδου των εἰς Ἀκρόπολιν.

» Ἀφοῦ ἐκοινοποίησε τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ εἰς τὸν στόλαρχον Κόχραν καὶ εἰς τὸν ἀρχιστρατηγὸν Τζουρτζ, καὶ ἔγεινε δεκτόν, ἐπροσκάλεσεν εἰς τὴν σκηνὴν του ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοπέδου διὰ νὰ σχεδιάσωσι λεπτομερέστερον περὶ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ κινήθωσι τὰ σώματα, καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποίους νὰ ὀδηγηθῶσι. Γνωρίζων δὲ τὸ φίλαρχον τῶν Σουλιωτῶν, ἐπρότεινε εἰς αὐτοὺς νὰ ὀδηγήσωσι τὸ ἐν σῶμα, τὸ δὲ ἕτερον εἶπεν ὅτι ἐμελλε νὰ τὸ ὀδηγήσῃ αὐτοπροσώπως ὁ ἴδιος ἀνέλαβε δὲ εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ κινήθῃ εἰς τὴν ἐκ δεξιῶν ἐκστρατείαν, ἣτις ἐμελλε νὰ ἦναι ἡ δυσκολωτέρα, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται κινούμενοι ἀπὸ φιλοτιμίαν καὶ ἀμιλλαν ἐζήτησαν νὰ διορισθῶσιν αὐτοὶ εἰς τὸ κινδυνωδέστερον μέρος καὶ ὁ Καραϊσκάκης συγκατετέθη.

» Τὴν ἐπιούσαν ὁ Καραϊσκάκης διώρισεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν Σουλιωτῶν τὸν Ἰωάννη Νοταρᾶν καὶ τὸν Μακρυγιάννην, ἔχοντα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι ὡς ἔμπει-

ροι τῶν θέσεων ἐχρησίμευον καὶ ὡς ὁδηγοί. Αὐτὸς δὲ συνεκρότησε τὸ σῶμά του ἀπὸ τὰ λοιπὰ στρατεύματα. Μὴ ἔχων δὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, ἠναγκάσθη νὰ βραδύνη ὀλίγας ἡμέρας ἀκόμη τὸ κίνημα, ἕως οὗ νὰ προμηθευθῇ ταῦτα ἀπὸ Σαλαμίνα καὶ Αἴγινα, ὅπου εἶχε στείλει ἐπίτηδες πλοῖα.

» Ἀφοῦ ἐφοδιάσθη καὶ ἀπὸ ταῦτα, εἰδοποίησε τοὺς ἀρχηγούς ὅσοι ἐμελλον νὰ ἐκτελέσωσι τὸ σχέδιον, διὰ νὰ ἐτοιμασθῶσιν. Ἐπλησίασαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὰ πλοῖα εἰς τὰ ὅποια ἐμελλον νὰ ἐπιβῶσι στρατεύματα· ἀλλ' ἀνεβλήθη κ' ἐκείνην τὴν νύκτα τὸ κίνημα διὰ τινὰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας δὲν ἐπρόλαβον νὰ οἰκονομήσωσι. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐπεμψεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον ζητῶν πολεμφοδία, διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ στρατεύματα, ὅσα ἐμελλον νὰ κάμωσι τὸ κίνημα· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος τοῦ ἐπεμψεν ὁκτῶ μόνον κιβώτια, αὐτὸς νομίζων ὀλιγοτάτην τὴν ποσότητα ταύτην ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸ ἐπιχειρήμα, καὶ γνωρίζων τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ ἐφοδιασθῶσιν ἄλλοτε, ἀφοῦ ἤθελον τοποθετηθῆ μακρὰν τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς θαλάσσης, ἠγανάκτησε καθ' ὑπερβολὴν, καὶ εἶπε μυρίας ὕβρεις ἐναντίον τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἐπὶ παρουσίᾳ μάλιστα τῶν ἀπεσταλμένων του. Ἡ βραδύτης μὲ τὴν ὁποίαν ἐνηργεῖτο ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐναντίον τῆς ἐπιθυμίας του, τὰ συμβαίνοντα συχνὰ ἐμπόδια, αἱ ἀντενέργειαι, αἱ ὁποῖαι πλαγίως τοῦ ἐγίνοντο, ἢ ἐνόμιζεν ὅτι τοῦ ἐγίνοντο, ἴσως καὶ ἡ συνεχὴς τοῦ νοός του ἐνασχόλησις εἰς τὸ κίνημα τοῦτο, τὸν ἐτάραξαν τόσο κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ὥστε ἐκυριεύθη ἀπὸ πυρετόν.

Εἰς ταιαύτην κατάστασιν ἦτον ὁ Καραϊσκάκης, ὅταν ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Κώστας Βλαχόπουλος, ἀρχηγὸς ἐνὸς σώματος στρατολογηθέντος μὲ χρήματα τοῦ ἀρχιστρατήγου Τζούρτζι, εἰς τὸν ὁποῖον ἰδίως ἀνήκε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος· ἦτον διωρισμένος εἰς ἓν ὄχυρωμα πολλὰ πλησίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ἦναι ἀδιακόπως εἰς πόλεμον ὑπέφερε πολὺ, διότι ἐπληγόνοντο καθ' ἡμέραν ὁκτῶ ἕως δέκα ἐκ τῶν στρατιωτῶν του. Βλέπων λοιπὸν ὅτι ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐγίνετο ἀσθενέστερον τὸ σῶμά του, καὶ διὰ νὰ προλάβῃ καθε ἐνδεχόμενον ἐκονοποίησεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην τὴν κατάστασίν του, καὶ τοῦ ἐζήτηε βοήθειαν. Ὁ Καραϊσκάκης ἀγανακτημένος ἀπὸ τὰ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας διατρέξαντα, τεταραγμένος ἀπὸ τὴν θέρμην, δυσρεστημένος πρὸ πάντων διότι ὁ ἀρχιστράτηγος εἶχε δώσει χρήματα εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας του, ἐνῶ δὲν εἶχον συμμεθεῖε τῶν κινδύνων τῆς ἐκστρατείας ταύτης, τὸν ἐδέχθη μὲ πολλὴν ἀγριότητα, καὶ ὠνειδίειεν ὡς ἀνάνδρον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας του, τοῦ ἐπρόσ-

θεσε δὲ ὅτι, καθὼς αὐτοὶ μόνον καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον λαμβάνουν χρήματα, οὕτω πρέπει καὶ εἰς μεγαλειτέρους κινδύνους νὰ ἦναι ἐκτεθειμένοι. Ματαίως ὁ Κώστας Βλαχόπουλος ἐπροσπάθησε μὲ συστολὴν καὶ ταπεινώσιν νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ζήτημά του· ὁ Καραϊσκάκης εὐρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν ἐξάψιν «Φύγε, εἶπεν εἰς αὐτόν, μὲ τοὺς ἐξακοσίους ἀνάνδρους στρατιώτας σου· τὴν θέσιν ἐκείνην διακόσιοι μόνον ἐμπειροπόλεμοι στρατιῶται εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴν φυλάξωσι»· καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γεώργιον Γεροθανάσην, παρευρεθέντα ἐκεῖ, «Πήγαινε, εἶπε, λάβε διακοσίους ἀπὸ τοὺς ἀνδρείους συστρατιώτας σου, καὶ ἀνάλαβε τὴν φυλαξίν αὐτῆς τῆς θέσεως.» Ἐσπεύσθη ἔπειτα διὰ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ. Τὴν διαταγὴν ταύτην, ὡς πηγάζουσιν ἀπὸ τὴν ἐξάψιν τοῦ θυμοῦ, δὲν ἐκρίναν εὐλογον νὰ τὴν βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν οὔτε ὁ Βλαχόπουλος, οὔτε ὁ Γεώργιος Γεροθανάσης.

Τὴν στιγμὴν ταύτην Κρητικοὶ τινες καὶ Ὑδραῖοι προχωρήσαντες πρὸς τὸ μέρος τῶν Τούρκων ἠκροβολίζοντο, παρακινούντες τρόπον τινὰ τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἀντίκρουσιν. Οἱ πλησιέστεροι τῶν τούρκων ἐπεμψαν κατ' αὐτῶν ἀνάλογον δύναμιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ συνέρρεον κατ' ὀλίγον ὀλίγον πολλοὶ Ἕλληνες εἰς βοήθειαν τῶν πολεμούντων, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπεμψαν ὁμοίως καὶ ἄλλην βοήθειαν εἰς τοὺς ἐδικούς των. Τελευταῖον ὁ Νικήτας, ἐπιθυμῶν νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ ἀπὸ τὴν προθυμίαν τὴν ὁποίαν ἐβλεπεν εἰς τοὺς στρατιώτας, κατέβη εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης μὲ τὴν σημαίαν του· τὸ ἴδιον ἐπραξαν καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ὥστε ἡ μάχη ἐγίνετο ἤδη σημαντικὴ. Ὁ Νικήτας μάλιστα ἔκαμεν ἔσφοδον κατὰ τινος ἐχθρικοῦ ὄχυρωματος, ἀλλὰ πρὶν δυνηθῶσι νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς αὐτό, πληγώνεται εἰς τὴν σιαγόνα αὐτός, πληγώνονται ταύτοχρόνως καὶ ἄλλοι τινὲς ἀξιωματικοὶ καὶ ἱκανοὶ στρατιῶται, ὥστε εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν.

Οἱ συνεχεῖς πυροβολισμοί, αἱ κραυγαὶ καὶ ὁ θόρυβος τῶν πολεμούντων ἔδωκαν αἰτίαν εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ ἐρωτήσῃ τὸ γινόμενον. Ἐξῆλθε δὲ ἀμέσως καὶ ἀπὸ τὴν σκηνὴν του διὰ νὰ ἰδῇ. Ἐγένετο δὲ τοῦτο καθ' ἣν στιγμὴν ὀπισθοδρομήσαν οἱ Ἕλληνες. Ἴδων εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τὰ πράγματα, ἐθύμωσεν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἄνευ διαταγῆς καὶ ἀσκέπτως ἐκίνησαν μάχην κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ διορθώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸ ταπεινωθῆ τὸ πνευμά των, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ἐτοιμάζετο εἰς νέον καὶ μέγαν ἀγῶνα, πηδᾷ εἰς τὸν ἵππον του, καὶ τρέχει ὁ ἴδιος κατὰ τῶν ἐχθρῶν, λαβὼν εἰς τὴν χεῖρά του ἓν γιαταγάνι ἀπὸ τινος τῶν παρατυχόντων.

«Παραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὄσους τῶν ἰππέων ἢ ἐρίππων ἀξιωματικῶν ἀπήντησε καθ' ὁδὸν διευθύνεται πρὸς τοὺς ἐχθροὺς παρακινῶν καὶ ἐνθαρρύνων τοὺς Ἕλληνας, ὄσους ἀπαντοῦσε καθ' ὁδόν, καὶ ἐπιτυχῆναι τὸν τοὺς τρέψῃ εἰς φυγὴν, καὶ νὰ τοὺς βιάσῃ νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰ πλησιέστερα ὄχυράματα. Ἄλλὰ μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τοῦτο προχωρεῖ ἀνάμεσα τῶν ἐχθρικῶν ὄχυρμάτων μὲ μόνον τοὺς σὺν αὐτῷ ἰππεῖς, καὶ στενοχωρεῖ μεγάλως τοὺς εἰς τὰ ὄχυράματα τούρκους περιτριγυρίζων τρόπον τινὰ αὐτὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους μὲ τὸ ἰππικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τοὺς πεζοὺς. Ὁ Κιουταχῆς ὑποπτεύσας ἀπὸ τὴν πρόοδον ταύτην τοῦ Καραϊσκάκη, ἀποστέλλει ἐναντίον του ὄλον τὸ ἰππικόν. Οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην λοιπὸν μὴ δυνάμενοι ν' ἀνθέξωσιν εἰς τοσοῦτον, ἀνωτέραν δύναμιν, τρέπονται εἰς φυγὴν ὁ δὲ Καραϊσκάκης μένων ὕστερος εἰς τὴν ἀναχώρησιν διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ γένῃ ἐπιβλαβὴς ἢ καταδιώξις, πληγόνεται καὶ πίπτει ἀπὸ τὸν ἵππον του ἄλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀναλαμβάνει πάλιν τὰς δυνάμεις του, ἀναβαίνει εἰς τὸν ἵππον του, καὶ διαμένει ἐνθαρρύνων τὸ ἰππικόν εἰς τὸ νὰ περιμένῃ καὶ βοηθῇ τοὺς πεζοὺς ὀπισθοδρομοῦντας. Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ἰππικοῦ Κακλαμάνος διαμένων πλησίον τοῦ Καραϊσκάκη εἰς ὄλους τοὺς κινδύνους τῆς ἡμέρας ταύτης, ἔδειξεν ἥρωισμόν καὶ τόλμην ἀσυνηθιστον· μάλιστα ὅταν σφαῖρα κανονίου τοῦ ἀφαίρεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα, αὐτὸς χωρὶς νὰ δείξῃ διόλου δειλίαν, ἐξηκολούθησε τὴν μάχην, λαβὼν μὲ τὴν ἀριστεράν του τὸ σπαθίον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν κοπεῖσαν χεῖρά του. Ἐφανεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην ὑπὲρ τοὺς εἰκοσι, καὶ ἐπληρώθησαν ἕως ἐξήκοντα, οἱ περισσώτεροι ἀξιωματικοὶ καὶ σημαντικοί.

Ἄφου εἶδεν ὁ Καραϊσκάκης ὅτι ἦσαν πλεόν εκτός κινδύνου οἱ Ἕλληνες, τότε ἐσκέφθη περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ φήμη εἶχε διαδόσει εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ ὀλέθριον συμβάν, καὶ πλῆθος ἀξιωματικῶν συνέδραμον περὶ αὐτόν, τὸν παρέλαβον καὶ τὸν ἐσυντρόφευσαν ἕως τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκεῖθεν τὸν μετέφερον εἰς μίαν γολέτταν, ἐπὶ σκοπῶν τοῦ νὰ χορηγήσωσι περισσότερα βοηθήματα διὰ τὴν πληγὴν του. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ὀδοπορίας του δὲν μετέβαλε διόλου τὸ ἦθός του, ἀλλ' εἶχε πάντοτε τὴν αὐτὴν γενναϊότητα, καὶ ὠμίλει ἐλευθέρως περὶ παντὸς εἶδους ἀντικειμένων, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος. Ἄφου κατεστήθη εἰς τὴν γολέτταν, καὶ τοῦ ἐγένοντο παρὰ τῶν ἰατρῶν ἐπισκέψεις εἰς τὴν πληγὴν του, διώρισε νὰ γράψωσιν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς Παλαμηδιώτας (τοὺς ὁποίους ὠνόμασε μάλιστα παλαιούς καὶ σταθεροὺς συναγωνιστάς του) νὰ ἔλθωσιν νὰ τοὺς ἰδῇ. Αὐτοὶ ὅμως μὴ νομίζοντες καλὸν ν' ἀφήσωσιν τὰς θέσεις των εἰς

μόνους τοὺς στρατιώτας, καὶ νὰ ὑπάγωσιν ὄλοι, ἔκλεξαν καὶ ἔστειλαν τὸν Χριστόδουλον Χατζηπέτρου καὶ τὸν Γαρδικιωτὴν Γρίβαν. Ἄμα ἐπαρουσιάσθησεν εἰς αὐτόν οὗτοι «Ἐλάτε, τοὺς εἶπε, νὰ σὰς ἀσπασθῶ». Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐδάκρουν, ἐπροσπάθησεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοὺς ἐγκαρδιώσῃ· ἔπειτα τοὺς εἶπεν ὡς τελευταίαν παραγγελίαν «Νὰ καταβάλετε ὅλην σας τὴν φροντίδα διὰ νὰ φυλάξετε καλὰ τὰς θέσεις σας, καὶ νὰ λύσετε ἐπομένως τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ πάντων σεῖς οἱ παλαιοὶ συναγωνιστάί μου νὰ μὴν ἐντροπιασθῆτε. Ἐγὼ μεταβαίνω εἰς Αἴγιναν, καὶ ἅμα ἀναλάβω ἐπιστρέφω διὰ κάθε ἐνδεχόμενον ὅμως ἰδοὺ καὶ ἡ διαθήκη μου εἰς μὲν τὸν υἱόν μου ἀφίνω τὸ τουφεκί μου, τὴν μόνην περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἔχω τώρα· τὰς δὲ θυγατέρας μου τὰς ἀφιερῶν εἰς σὰς τοὺς συναγωνιστάς μου.

«Μὴν ἀναφέρῃς τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Χριστόδουλος, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα εἰς ἐκείνην τὴν κατάσταση. — Ἦκούσατε, ἐπανελάβην ὁ Καραϊσκάκης, ὅσα σὰς εἶπα διὰ τὰ παιδιὰ μου διὰ σὰς ὅμως τοὺς συναγωνιστάς μου τί νὰ εἶπω; Ἐπεθύμουν νὰ ἔχω τὸ ἔθνος ἐμπροσθέν μου διὰ νὰ τοῦ εἰπῶ τί ἀξίζετε. Ἄσπασθητε ἀπὸ μέρους μου ὄλους τοὺς ἀξιωματικούς συναδέλφους σας, καὶ αὔριον τὸ πρῶν νὰ ἔλθετε ὄλοι νὰ σὰς ἰδῶ».

«Ἡ πληγὴ ἦτον εἰς τὸ ὑπογάστριον καὶ ἀνίατος κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἰατρῶν. Μ' ὄλον ὅτι οἱ παρεστῶτες ὄλοι ἐζητοῦσαν νὰ παραστήσωσιν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, ὅτι δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος, αὐτὸς μετὰ τινος ἰδικῆς του παρατηρήσεις ἐξήγησε μὲ μίαν συνήθη του φράσιν, ὅτι ἐγνώρισε τὸ ἀνίατον, δὲν μετέβαλε δὲ διόλου ἦθος, ἀλλὰ διέμενον ὁ ἴδιος δημηγορῶν καὶ ὀμιλῶν μεγαλοφώνως μὲ τοὺς παρευρισκομένους, ἕως οὐ ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἀπέθανεν, ἀφήσας τελευταίαν παραγγελίαν νὰ τὸν ἐνταφιάσωσιν εἰς μίαν μεγάλην ἐκκλησίαν.

«Ἡ φήμη διέδωκεν ἀμέσως πανταχοῦ τὴν εἶδησιν τοῦ θανάτου του, καὶ μίαν τρομερὰ φρίκη καὶ κατήφεια ἐκυρίευσεν ὄλους, τὸ στρατόπεδον ἐνόμισεν ἀπ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ἔχασε τὸν πατέρα του, τὸν ὀδηγόν του, καὶ ἐνὶ λόγῳ τὸν σωτῆρά του. Ἐσβέσθη ἀμέσως ἡ προθυμία καὶ ἡ τόλμη, τὴν ὁποίαν ἔδειχναν εἰς ὅλας τὰς πράξεις του, εἰς τὰς ὁποίας εἶχεν ὀδηγόν, θεατὴν καὶ κριτὴν τὸν Καραϊσκάκην, καὶ ὀμοιάζεν ὡς σῶμα χωρὶς ψυχὴν. Ὅλοι δὲ αἱ προσπάθειαι καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ νὰ τὸ παρηγορήσωσιν καὶ τὸ ἐμψυχώσωσιν ἀπέβησαν μάταιαι.

«Ὁ ἀρχιστράτηγος διέταξε νὰ μετακομίσωσιν τὸ σῶμα τοῦ Καραϊσκάκη εἰς Σαλαμίνα διὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσωσιν μὲ τὰς ἀνηκούσας τελετάς. Ἄμα δ' ἐφθασεν ἐκεῖ τὸ πλοῖον, φέρον τὸ νεκρὸν σῶμα,

όλοι οι κατοικοῦντες καὶ παροικοῦντες εἰς αὐτὴν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά καὶ γέροντες ἐξῆλθον εἰς προὔπαντησιν μὲ μίαν γοερὰν κατῆρειαν, μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα. Προηγίτο εἰς τὴν ἐκφορὰν τὸ ἱερατεῖον, ἐνδεδυμένον τὴν ἱερατικὴν στολὴν. Δὲν ἤκουετο δὲ εἰς τὴν πολυἀριθμὸν ἐκείνην ὀμήγυριν, εἰμὴ ἡ λυπηρὰ ψαλμωδία καὶ ὁ γοερὸς τόνος τῶν ἱερέων διακοπτόμενος ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τῶν στεναγμοῦς τοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς συγκεχυμένους καὶ διακεκομμένους θρήνους τῶν συνακολουθούντων γυναικῶν καὶ παιδίων. Μὲ τοιαύτην παράταξιν ὠδήγησαν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐγένειεν ἡ συνήθης ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ, ὁ κύριος Γ. Αἰνιὰν ἐξεφώνησεν ἐπιτάφιον λόγον, καὶ ἔπειτα μετέφερον τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐτοιμασθέντα τάφον, καὶ τὸ κατέβησαν μὲ τὸν συνήθη πυροβολισμόν.»

Διαθήκη τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἡ διαθήκη τοῦ Καραϊσκάκη, περισωθεῖσα καὶ ἀνήκουσα νῦν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς, διαλαμβάνει τὰ ἐπόμενα·

«Σαραντατέσσαρες χιλιάδες γρόσια εἰς τὸ κεμερί τοῦ Μῆτρου Ἀγραφιῶτη. Ἀπὸ αὐτὰ αἱ τριάντα χιλιάδες νὰ δοθεῖν εἰς τὰς τσούπαις μου· νὰ τὰς περιλάβουν οἱ δύο Μῆτριδες, τοῦ Σκυλοδήμου καὶ Ἀγραφιῶτης. Δύο χιλιάδες νὰ πάρῃ ὁ ἕνας Μῆτρος καὶ δύο ὁ ἄλλος, ὅπου μὲ ἐδούλευαν. Χίλια νὰ πάρουν ἐκεῖνοι ὅπου θὰ μὲ θάψουν. Δύο χιλιάδες ἔχει ὁ γραμματικός, τέσσαρες χιλιάδες γρόσια τῆς Μαργιώως. Τὰ ἄλλα νὰ μοιρασθεῖν διὰ τὴν ψυχὴν μου. Αὐτὰ ὅπου ἔχω εἰς τὴν σακκούλαν μου νὰ τὰ λάβουν οἱ γραμματικοὶ καὶ τσαουσάδες μου.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

«Τὸ τουφεκί καὶ ἄτιά μου νὰ πάνε τῶν παιδιῶν μου, καὶ ὥρα μου. Ἐξ χιλιάδες γρόσια μου θέλει ὁ Νοταρᾶς Ἰωάννης· δεκαπέντε χιλιάδες γρόσια ἔχει ὁ Μῆτρος τοῦ Σκυλοδήμου διὰ τὸν Κασινίκα καὶ λοιπούς, Δαγλῆ καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς.»

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἀφελῶς χαρακτηρίζει τὸν στρατάρχην τῆς Ρούμελης ὁ πρῶτος αὐτοῦ βιογράφος καὶ γραμματεὺς Γεώργιος Γαζῆς Δελτινακιώτης, ὁ δημοσιεύσας σύντομον αὐτοῦ βιογραφίαν τὸ ἀκόλουθον τοῦ θανάτου του ἔτος (1828).

«Προικισμένος ὦν μὲ ὅλα τὰ φυσικὰ καὶ τυχηρὰ προτερήματα, ὅσους ἐγνώριζε φιλοτίμους καὶ φιλοδόξους ἐρέθιζε τὴν φιλοτιμίαν τους τὸσον μὲ τοὺς ἐπαίνους καὶ κατηγορίας, ὥστε πολλοὶ ἠναγμάζοντο, ἢ νὰ φανούν ἄξιοι τῶν ἐπαίνων του, ἢ νὰ φύγουν ἀπ' αὐτόν, διὰ νὰ μὴν ἀκούουν τὰς κατηγορίας του· διότι οἱ ἐπαινοὶ του ἀνέβαινον ἕως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ αἱ κατηγορίαι του ἕως τὰ καταχθόνια, ἢ, τολμῶ εἰπεῖν, ἔξω

τοῦ παντός. Ἡ εὐφράδειά του καὶ ἡ συναναστροφή του ἦτο ἐν θέατρον· καὶ πολλάκις οἱ στρατιῶται χάσκοντες εἰς τὰς κομψότητας καὶ ἀστειολογίας του ἐλησμονοῦσαν νὰ γευματίσουν. Ἦτον μεγαλόδωρος καὶ εὐεργετικός, μεταδοτικώτατος καὶ χαριστής. Τὸ φλωρὶ τὸ ἐθεωροῦσεν ὡς ὄβολόν εἰς τὰς χρείας του. Εἶχε νοῦν ἐφευρετικὸν καὶ γεννητικόν, καὶ φυσικὴν ῥητορείαν. Πολλάκις ἔπλαττε ψεῦματα τεχνικώτερα τῆς ἀληθείας, καὶ ἐξουδένωνε τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀνυπαρξίαν. Ἐλάττωμα μόνον εἶχε τὴν ὀξύθυμίαν· εἶχεν ὅμως πάντοτε εἰλικρινῆ καρδίαν. Ἡ Τουρκία ὅλη τὸν εἶχεν εἰς μέγαν θαυμασμόν, καὶ ὠνόμαζεν αὐτόν Ρούμελη καὶ Μῶρα βαλῆσι, ὃ ἔστιν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἄλβανοὶ μάλιστα ὀμνύουν εἰς τὸ ὄνομά του. Περιηγούμενος πρὸ 8 μηνῶν τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἤκουσα πολλάκις εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὅταν πιάνωνται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ἀναμεταξύ των οἱ Ἄλβανοὶ, φοβερίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον νὰ λέγουν· «ντάλε! ντάλε! τιὲ σιότζι νιέρ ντουφεκί Καραϊσκάκιτ!» ἤγουν· στάσου! στάσου! νὰ ἰδῆς μιᾶ φορᾶ τουφεκί τοῦ Καραϊσκάκι!»

Ο ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΜΠΟΥ

(Συνέχεια, ἰδ. προηγ. φύλλον)

“Ὅσα τῶρα ἐγὼ σὰς διηγοῦμαι διὰ μιᾶς καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἐννοεῖτε καλλίστα ὅτι δὲν μοὶ τὰ ἐδιηγῆθη καὶ εἰς ἐμὲ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ ἀτυχῆς μου φίλος. Μία μόνη στιγμὴ ἐχρειάσθη διὰ νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν μου, διὰ νὰ σπάσῃ, ὅπως λέγομεν, ὁ πάγος, ἀλλ' ὁ χεῖμαρρος τῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν ἐκμυστηρευμάτων ἔκαμε πολλοὺς μῆνας νὰ ἐκχυθῇ. Εἴμεθα ἀμφοτεροὶ πολὺ εὐτυχεῖς, ἐκεῖνος μὲν ἀνοίγων πρὸς με τὴν καρδίαν του, ἐγὼ δὲ εὐρίσκων φίλον, ὁ ὅποιος μὲ εἰσήγε τρόπον τινὰ εἰς τὸν οἰκογενειακὸν του κύκλον.

Ἵπάρχουσι καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ ἀκόμη μεσότοιχα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καταπέσσι. Παραδείγματος χάριν διατείνονται οἱ ἀνθρώποι ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον εἴμεθα πάντες ἴσοι. Ἐ λοιπόν! ὅταν ἐγὼ ἤμην μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦ Σλεχσταδ, ἤμην συνδεδεμένος ὡς ἀδελφὸς πρὸς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ἐπάρχου. Ἐμοιράζομεν ἀδελφικῶς τὰ γλυκά μας καὶ τοὺς σβόλους μας, τὰ πάντα ἦσαν μεταξύ μας κοινά. Ὅταν ὅμως τὴν κυριακὴν εἶχομεν ἔξοδον καὶ ἐπορευόμεθα ἐκεῖνος μὲν εἰς τὸ ἐπαρχεῖον, ἐγὼ δὲ εἰς τοῦ θεῖου μου τοῦ ἀρτοπόλου Φέλρατ, ἔκαμμεν ὅτι δὲν μὲ ἐγνώριζεν ὁσάκις μὲ συνήντα καθ' ὁδόν. Μοὶ ἔλεγε μακρόθεν καλημέρα! ὡς νὰ ἐντρέπετο διότι μὲ εἶχε συμμαθητὴν. Ἄν τὸν